گەمەی میتاگێڕانەوە لە ڕۆمانی ئەفسانەی ڕەنگستان

عەلی شێخ عومەر
(کەرکووک)

(١- ٢)

ئەگەر هەڵە نەبم، پێم وایە عەبدوڵڵا سەڕاج، یەکەم ڕۆماننووسی کوردە، دەستپێشخەری لە نووسینی ڕۆمانی دژەڕۆماندا کردووە، پێوەرە باوەکانی گێڕانەوەی باوی تێکشکاندووە، بگێڕەرەوە، گێڕانەوە، دیالۆگ و ململانێ، لە تەک کارەکتەرێکی نێو ڕۆمانەکەدا جێبەجێ دەکات، متمانە لە خوێنەر دەسێنێ، بەوەی ئەوەی دەیخوێنێتەوە زادەی چیرۆکێکی خەیاڵئامێزە.

ئەم جۆرە دەقانە دەرخەری ئەوەن، خوێنەر سەرپشکی دەقێکی ناتەواو دەکەن، دەتوانێ ئازادانە کۆتاییەکەی هەڵبژێرێ، لە پرۆسەیەکی داهێنان ئامێزدا، لە ڕاڤە، مانا و لێکدانەوەدا، بە پشتبەستن بە تیۆری خوێندنەوە و وەرگرتن، خوێنەر بەشدارێکی ئەکتیڤی دەقی بەرهەمهاتوو دەبێ، کەلێنەکانی دەق پڕدەکاتەوە، خۆی دەبێ بەبەرهەمهێنی دق، ئەمەش لە سۆنگەی ئەوەی ئەم جۆرە ڕۆمانە سەرقاڵی ڕێکخستنی جومگە و پێکهاتەی هونەری خودی خۆیەتی، گێڕانەوەی تێدا هەر وەک "ویلیام گاس" (١) بە میتاگێڕانەوە ئاماژەی بۆ کردووە، میتاگێڕانەوە داهێنانە، خەیاڵگەرە، لەنێو ڕۆمان، یان چیرۆکدا مینەی نووسینی دنیای ڕاستەقینەی مەزندەکراو دەکات، لەناو کۆی گێڕانەوەدا، مەگیزە، ئاگایی و نائاگایی، شەپۆلی هۆش و دژوارەکانی نووسینی ڕۆمان دەخاتە ڕوو، هەروەها بە نێو ڕەخنە و هاوپێچەکانی نووسیندا شۆڕ دەبێتەوە، تەکنیکی میتاگێڕانەوە، چیرۆکە، یان ڕۆمانە لەنێو ڕۆمان، لە چڕکردنەوەی گێڕانەوەدا، پرۆسەیەکە دەچێتە خانەی نووسینی نەرسیسیەت، خود دەکاتە چەق، نەک ڕیاڵ ناکاتە کۆپی، بەڵکوو دەیهێنێتە قسە و پرسیارکردن، خوێندنەوەی ڕۆمانی "ئەفسانەی ڕەنگستان" (٢) گەواهی ئەو پێوەرانەن کە دەچنە خانەی دژەڕۆمان و میتاگێڕانەوە.

ئەم ڕۆمانە بێجگە لە پاری سفر لەنێو شازدە پاردا لە چەندان ئەفسانە، چیرۆک و بەسەرهات پێکهاتووە، خوێنەر لە پێوەندییەکی دیالێکتیدا خۆی لەنێو دنیای واقیعی بە خەیاڵکراو، کەڤاڵی ڕەنگ، وێنەی بە دەق ڕەنگکراوەدا، یان دەقی بە وێنەکراودا دەبینێ، بە دیوێک لە ناوکۆی گێڕانەوەدا گەمەکردنێکە لەنێوان دەق

و وێنە و ئەفسانە و زانست بە دیوێکی تردا، ئێستا بە ڕابوردووە، جێناوی منی قسەکەر بە تۆی وەرگر، دابڕان و کۆلاجکردن، کردەی بڕین و لێکدان، بازدان و بەیەکگەیشتنی چەندان تەوەری جیاواز، لە فۆلکلۆر و کەسایەتی مێژوویی و ئەدەب.. تاد، لەخۆدەگرێ، لەپڕ خەیاڵێک، یادەوەرییەک کونادڕی گێڕانەوە دەبێ، خاوی دەکاتەوە، لەنێوان میلۆدی خاوبوونەوە و خۆگرتنی جومگەکانی دەق، ئاسۆی چاوەڕوانی خوێنەر تووشی دووڕیانێک دەکات، بۆ ئەم مەبەستەش لە زۆر شوێن تەکنیکی شەپۆلی هۆش بەکاردەهێنێ، گرێچن بەسەر چەندان یەکەی گێڕانەوەدا دابەش دەکات، مەکۆیەکمان نییە بۆ جێگرتنی یەکەیەک، لە گەشتێکی بەردەوامی ڕوانینێکین، خەیاڵ و وڕینە پێشەنگە بێکۆتایە، ئاوێتەیەکە لە میتاڤیکشن و میتاگێڕانەوە.

ئاستانەی ناوەکی و ڕەهەندەکانی ئاوێتەکردن

تازەگەر هەمیشە لە ڕێبازێکی ئاوەزگەراییەوە پابەندی شوێنکات دەبێ، لە ڕێگای ڕەتکردنەوەی دۆگما، کردنەوەی دەرگا داخراوەکان، قاییلە بەو پرنسیپە مرۆییانەی کە کاریگەری لەتەک کەڵچەرە جیاوازەکاندا دەکەن، دیدگەیەکی نوێی بۆ دنیا دەبێ، لە سەرجەم ئەو بوارانەدا ئازادە کە داهێنانی تێدا دەکات، بۆ ئەم مەبەستەش، عەبدوڵڵا سەڕاج ئامادەیە لە پشت بگێڕەرەوە بوەستێ، هەر لە سەرەتای پاژی سفرەوە بە زمانی منی قسەکەر، خوێنەر سەرسام بکات، وەک دەسپێک لە دواندنێکدا بیخاتە بەردەم چەند ئەگەرێک، نەرسیس ئاسا هونەری نووسەربوونی خۆی بسەلمێنێ، لە ڕێچکەی وەسفێکی سروشتەوە، لە دەرگای خوێنەر بدات، بڵێت

عەبدوڵڵا سەڕاج

"دەمتوانی بە ڕستەیەکی ئاوها دەستپێکی ئەم دەقەت بۆ دابڕێژم" ڕۆمان لا٥، یان بە حەزرەتی نالی دوو دێڕە شیعر دەخاتە ڕوو، دواجار پرسیارێکی خەلیفە عومەری کوڕی عەبدولعەزیز دەهێنێتەوە، دەڵێت کێ بەختەوەرترین کەسە؟

بە زمانی پرسیارکەرەوە، سەرجەم ئەو وەڵامانە ڕەت دەکاتەوە، کە دەڵێن جەنابتە، زانای ئایینین، شاعیران و هونەرمەندانن، لە وەڵامدا پرسیارکەر دەڵێت بەختەوەرترین کەس ئەو کەسانەن کە نەکاربەدەست دەناسن، نە ئەوانیش دەیانناسن، نووسەر وەک خەلیفە و دەسەڵاتداری دەق، لە لێکچواندنێکدا ئازادییەک بە وەرگرەکانی دەبەخشێت، بیروبۆچوونیان دەبیستێ، بەڵام ناچێتە ژێر باریان، بە تاقە وەڵامێکیش بەشدارییان ناکات، وەک خودئەوینێک ڕای خۆی دەسەپێنێ، بە قەدبڕێک زەمەنی مێژوویی و زەمەنی ئێستای گێڕانەوە لە ڕستێکدا ئاسۆی دەق و ئاسۆی وەرگر، ئاراستەی وەڵام دەگۆڕێت، بەوەی ئەمی نووسەر، ئەمەی بەتەمایە بینووسێ دژەڕۆمانە، پۆست مۆدێرنە، بە یاسای خەلیفە ناڕوات، پێوەرەکانی گێڕانەوەی کلاسیکی تێکدەشکێنێ، ئەو سێ دەستپێکە

ڕەتدەکاتـەوە، کـە وەک سـیمبۆل، وەسـفی سروشـت ئامـاژە بـە ئەدەبـی ڕۆمانتیـک، نالـی بـە کلاسـیک، خەلیفـە بـە ڕیالیـزم، ئـەم بـە ڕاشـکاوی دەڵێـت خوێنــەری هێــژام دەتوانیــت هەڵبژێریــت، بەشــدار بیت، ڕووگـەی مـن سروشـت و ڕیالیـزم نییـە، ڕەش و سـپی نییـە، سـەرجەم ڕەنگەکانـە، پێشـتر خوێندکاری بەشـی فەلسـەفە بـووم، لەبـەر سیاسـەت تڕۆکـرام، واتـا ئـەو و کاربەدەسـتان یەکتریـان ناسـیوە، ئێسـتا مامۆسـتای هونـەر و وێژەیـە، هـەر لـە بنەمـای ئـەو ڕەنگانـەوە پێکهاتـەی ئـەدەب بـە چـوار ڕەگەزەکـەی بـوون، ئـاو، بـا، گڵ، ئاگـر، گـرێ دەدات، مەردمـی پێشـین ڕەگـەزی چوارەمیـان پەرسـتووە، ئەوجـا لـە خوێنـەر دەپرسـێ ڕاڤـەی ئـەو چـوار ڕەگـەزەی بـۆ بـکات، ئەوانیـش بـە شـێوەیەکی زانسـتی جگـە لـە ئاگـر باسـی پێکهاتـەی ئـاو و ڕەگەزەکانـی تـری بـۆ دەکـەن، لـە ئاکامێکـدا نووسـەر ڕەگـەزی چوارەم ئاگـر بـە فەنابردنـی سـێ ڕەگەزەکـەی تـر هەژمـار دەکات، هـەر وەک ڕێبـازی پۆسـت مۆدێـرن پشـت بـە لەنێوبردنـی سـێ ڕێبازەکـەی پێـش خـۆی دەبەسـتێ، کـە ئەویـش کلاسـیک، ڕۆمانتیـک و ڕیالیزمـە.

تەکنیکـی گەڕانـەوە بـۆ خەیاڵگـەی گێڕانـەوە لـە گوێزانــەوەی چیــرۆک بــۆ میتاچیــرۆک، ڕۆڵێکــی بەرچـاو لەنێـو ئەفسـانە، سـیمبۆل و شـێوازدا دەگێـڕێ، دەبینیـن بـاس لـە تـرس، سـەرەتای ئاییـن و بەهەشـت و دۆزەخ دەکات، ئـەو چـوار ڕەگـەزە هاوتـای یەک نەبوون، بەڵکوو هاودژبوون، تەنیـا ئاگـر لـە دۆزەخـە، بـاس لـە ئیبلیـس، ڕوح، ئاگـری نـەورۆز، فانتازیـا و زیندەخـەون دەکات، ئـاکام بگێـڕەرەوە بـە نـاوی (قەندیل)ـەوە خـۆی دەناسـێنێ، کـە دەقێکـی فـرە خوێندنـەوە فەراهەم دەکات، لـە گێڕانـەوەی سـەردەمییانەدا ئاسـۆیەک زیاتـر هەیـە پرسـیارگەلێک دەبزوێنـێ، دەمانخاتـە بـەردەم پارادۆکسـێک، لەتـەک بیرۆکـەی مەرگـی ڕۆمانـی بـاودا یـەک دەگرنـەوە، خەسـڵەتی لادان و دژەوابـوون هەڵدەگرێـت، چاوکـە بگێـڕەرەوە بـاس لـە کـردەی گێڕانــەوە دەکات، وەک تــای دووەم ئامـاژە بـە بیسـەر و خوێنـەر دەکات لـە نێوەنـدی گێڕانـەوەدا چێـژ فەراهـەم دەکات، لـە ڕێچکـەی چەمکـی فینۆمینۆلۆژییـەوە، وێنەیەکـی سروشـت دەکاتـە دەروازیـەک، خوێنەریـش لەبیـر ناکات، لـە تەکیـدا کەڤاڵێـک بکێشـێ، بـە پراکتیکـی بـاس لـە بیرۆکـەی وێنەکێشانێک دەکات، چـۆن مامەڵـە لەتـەک ڕەنگەکانـدا بـکات.

ڕەنگـی سـپی بـە مامانـی ڕەنگـەکان هەژمـار بـکات، پلانـی کێشـانی مـەل و ماسـی بـۆ دەکات، چۆنیەتـی هێڵکێشـان، دابەشـکردنی ڕووبـەری تابلۆکـە بـە چـوار چوارگۆشـەی بەرانبـەر بەیـەک دەکات، هـەر لـە ڕێچکـەی گێڕانـەوەی ئەدەبـەوە، سـیمبۆل و ئاماژەکانـی لـە فـرە لێکدانـەوە بـۆ خوێنـەر شـی دەکاتـەوە، ڕاڤـەی مانـای ڕەنگـەکان دەکات، دیالـۆگ فەراهـەم دەکات.

دواجـار بـە خوێنـەر دەڵێـت تـۆش بـۆ خـۆت تابلۆیـەک بکـە، چـی پرسـیارت هەیـە لـە منـی بکە، بنیـادی میتاگێڕانـەوە کونـادڕی پەیامـی گێڕانەوەی ڕۆمانـە، بەلارێبردنـی مۆنۆلۆگـی نێـوان نووسـەر و کارکتەرەکانـە، هـەر لـە سـۆنگەی ئـەم کردەیەشـە بگێـڕەرەوەی میتاگێڕانـەوە هەمیشـە مەشـخەڵی گێڕانـەوە لـە ئەسـتۆ دەگـرن، داهێنـان چـۆن دەکـرێ، هـەر لـە زیندووکردنـەوەی دیمەنێکـەوە کەسایەتی کاغـەزی زۆربـای کازانزاکـی، سـەماکەی بـە نموونـە دەهێنێتـەوە، کـە لـە هـەزاران کەسـی ڕاسـتەقینە زیندووتـرە، کاتـێ بـە خوێنـەر دەڵێـت "منیـش خوێنـەری ئاوهـای وەک تـۆم گەرەکـە بەشـداری لـە گەڵـم بکـەی" ڕۆمـان ل٨٧، پۆسـت مۆدێـرن چـۆن بـە لێکدانـی پارچـە پەرتبووەکان، کار بـۆ لێکترازانـی ڕەوتـی گێڕانـەوەی یـەک بابـەت

دەکات، لە باسی وێنەکێشانەوە دێتە سەر باسی سەماکەی زۆربا، چۆن لە پێوەندییەکی تۆکمەدا دەیترنجێنێتە نێو دنیای گێڕانەوە، خەسڵەتی دووڕەگی و ئاوێتەبوون هەڵبگرێت، بە تۆرەبڕییەک دێتەوە سەر ڤان کوخ و ژاژاوی پاریس و سەرهەڵگرتنی گۆگانی وێنەکێش بۆ دوورگەیەکی ئۆقیانووسی هێمن، ئاشقبوونیان بە سروشت و ڕەنگەکانی، یان وەک هۆردووک واز لە ڕاز و پەنهانی دنیا دێنێ.

نووسەر بە جۆرێک لە جۆرەکان، ناڕاستەوخۆ نامۆبوونی ئەوان لە هاوشێوەبوونێکدا بە نامۆبوونی خۆی دەچوێنێ، بە پێی ڕێساکانی ڕێبازی میتاگێڕانەوە لە داکەوتی باودا حەزی لە ئاژاوە و شێواندن و لادانە، لە گرتەیەکدا بە خەیاڵێکی هونەرییەوە سروشت بە سیمبۆلەکانی نیگارەکەیەوە گرێ دەدات، لە کرانەوەی ماناکاندا وەردەگەڕێتە سەر ڕۆمان دەڵێت " هەتا کەی ڕۆمانە بگۆڕەکان بخوێنینەوە هیچمان نەگۆڕییێت"ڕۆمان ل٢٠.

کێشانی ئەو نیگارە پەخشکردنی پانۆرامایەکی غەمگین نییە، لە پەڵە ڕەنگە جیاوازەکاندا دەرخستنی هەستێکە، چاوی خوێنەری ئاوێتەبوو ڕووناک دەکاتەوە، دوانەی ڕەنگەکانی نیگار و وشە لە بۆتەی سێیانەی دەق، نووسەر و خوێنەر لە یەک دەدات، لە تیۆریی خوێندنەوەدا، مەبەستی لە خوێنەری شارەزایە، کە جێنشینی دەقە، نووسەر لە گەمەیەکدا، خەیاڵی خوێنەر دەکاتە برابەشی خۆی، لەنێو ڕەنگەکانی گێڕانەوەدا، دەبێتە بەرهەمهێنی دەق، هەڵبژاردنی ناونیشانی "ئەفسانەی ڕەنگستان" لە ئاستێکی دەلالی و ماناسازیدا، سەرجەم بایەخی نووسەر، لە پێکهاتەی دژەڕۆمانێکی خەیاڵئامێزە، کەمەندکێشی دامەزراندنی میتاگێڕانەوەیە، ستایلی ژانۆژۆ، بیرۆکە، لە داکەوتەکانی کردەی گێڕانەوەی کارەکتەری بگێڕەرەوە، کە بە مامۆستا قەندیل ئاماژەی بۆ کراوە جیانابێتەوە، عەبدوڵڵا سەڕاج چۆن خۆی لە پشتییەوە شاردووەتەوە، بە هەمان شێوە تا تەواوکردنی پاژەکانی ڕۆمانەکەی دەنگی دووەمی خۆیشی لە خوێنەری پەنهان دەشارێتەوە، هەر جارێ و بە ئاوڵناوێک دەیناسین وەک هێژا، دەلال، جەناب، بەڕێز، هاوکار، برالە.. تاد، ئەم کردەیەشی بۆ وەگەڕخستنی ڕوودراوە، کە جومگەکانی ڕۆمانەکەی لەسەر بنیاد دەنێ، هەر لە ئاوێتەکردن و لەیەک جیاکردنەوە، بڕین و کۆلاجکردنی ڕەنگەکانی گێڕانەوەدا، خۆی لە بانگەشەی تەباییەک نمایش دەکات، کە لە دنیای خودگەرایی، خەیاڵ و بیرکردنەوە، ڕەنگەکانی دەقی میتاگێڕانەوە دەرنەچێت، هەر لە دەسپێک و پەراوێز، وێنە و ڕستە، ئەفسانە، فرەدەنگی، فرەڕەنگی و فرەچیرۆک..تاد هاوتەریبی دەقی گێڕانەوە بێت.

گەمەی کەڤاڵ و ڕۆمان

بگێڕەرەوە بە زمانی خوێنەری هاوبەش دێتە گۆ، دابڕانێ لەتەک گرێچنی دەقدا دەکات، بە مامۆستا قەندیل دەڵێت هەست دەکەم دەقی پێشووت جێ دەهێڵێت، سەرقاڵی خولقاندنی ڕۆمانی ئیستێتیکی، کات بەردەوامە لە جووڵە، شوێن جێگیرە، مامۆستا قەندیل و خوێنەری هاوبەش لە هەمان شوێنی پێشوون، هەر لە ڕێچکەی تابلۆ و ڕەنگەکانەوە، بە خەیاڵ ڕووداو لە چیرۆکێکدا دەجووڵێنێ، ڕەنگەکانی تابلۆ بۆ ڕەنگەکانی وشە دەگوێزێتەوە، دەیەوێت هێزی وشە هێزی ڕەنگ بەرابەربکات و بیگەیەنێتە ئاستی "نیرڤانا" (٣)، بە فلاشباک بە خوێنەری هاوبەش دەڵێت کە چۆن لە پۆلی سەرەتایی هۆگری پەیکەرۆکان، مۆدێلی ترۆمبێلی ئەو

چاخەت لە مەلا خەتێ دەتاشی، لە باسی مەلا خەتێ و بەردەکانی خڕی خاسەوە دێتەوە سەر مەل و ماسی، لە چل ساڵ بەر لە ئێستا باسی شاری ئارەپخا دەکات، چۆن بە نیوە قاییل نەبوون.

ئەم ڕۆمانەی کە دەنووسرێ بە کەڤاڵی مەل و ماسی شۆڕدەبێتەوە، لای خوێنەری هێژا لە تەونە جاڵجاڵۆکەوە نیگاکانی ئاماژە بە پاشقوڵ، پیلان، نسکۆیان دەکات، خەیاڵ و ئەزموون ئازادە، بنەماکانی گێڕانەوە بریتین لە یەکخستنی کۆمەڵێک بەسەرهاتی پچڕپچڕ، هەر لە باسکردنی ناوبژی حوشتروان، شەڕی نەبڕاوەی خێڵانی خواروو، ئاشوور پانیپاڵ، یەکەم بیری چاڵە نەوتییەکانی باوەگوڕگوڕ و ئاغای چاو شین، کلدانی، قەڵاتی دانیال پێغەمبەر، بە وشەکان نیگاری چیرۆکێکت دەکێشا، بە ڕەنگ و هێڵەکانت هەڵوێست و ڕووداوەکانت دەدڕاند، هەردووکیان تەواوکەری یەکن، لە گومانێکدا لە خۆی و فەلسەفە، ئایین و شەیتان و فانتازیا ڕادەما، ئەوجا ڕوو لە خوێنەری هۆشیار دەکات، لە ڕێساکانی ڕەخنەوە گوزارشت لە نووسینی ڕۆمانی دژە باو و کاردانەوەی واقیع و سەرووی واقیع، شیعر و پەخشان و خود و بابەت .. تاد، ئەوجا لە دابڕانێکدا خۆی و خوێنەری دەلال بە جێناوی یەکەم و دووەم بانگ دەکات، گێڕانەوە و بەڵگەنامەکان لەنێوان خۆیاندا دابەش دەکەن، لەگەڵ خەیاڵکردنی بە پەرەسێلکەیەک و ماسی و کەڤاڵەکان دێنە بەر دیدەی، ئێستا تەنیا من و تۆی خوێنەر و زمان هەین، ئەی چی لە ئۆدیب، ماجلان، فرۆید و ئەوانی تر بکەم، قامووسی ئیعلامی ئیستەنبوڵ، هەژماری کوردی شاری کەرکووک و عەلی کیمیایی، مێژووی ناوی کەرکووک، میدیا و ساسانی، سڕینەوەی سەدوپەنجا گوند بە پێی سەرژمێری هەزار و نۆ سەد و پەنجا و حەوت، کۆڕەوی نەوەد و یەک.. تاد ئەزموون و کارەسات، بیرەوەری و مێژوو، ڕیزبەندی ئەو ناوانە لە دەقدا چ تراژیدیایەک فەراهەم دەکات، لە ئۆدیب گرێیەک هەیە بە دایک و نیشتیمانەوە پابەندە، ماجلان بە گەڕان و دۆزینەوە، یەکێ لە بنەما سەرەکییەکانی دەروونزانی فرۆید، لەسەر دایک و گەڕان دامەزراوە.

لە گەمەی گێڕانەوەدا، ڕۆڵی بەشداریکردنی وەرگر و خوێنەر لە پرۆسەی داهێناندا لە کردنەوەی مانادا بایەخی تایبەتی هەیە، گوێزانەوە لە چیرۆکێکەوە بۆ چیرۆکی تر دەکرێ لە میتاچیرۆکدا، خەیاڵگەی گێڕانەوە کار لەسەر ئەفسانە، هێما، دیالۆگ و مۆنۆلۆگ بکات، عەبدوڵڵا سەڕاج ناسرەوێ، لە ڕێچکەی ئەفسانەوە زۆر زیرەکانە بە تیۆری بگبانگی، بە پاڵاوتە، هۆشی بۆ خۆی داناوە، لە گرتەی خۆری ئاسمانەوە ئاوێتەی دیاردە و ڕووداو و هۆکارەکانمان دەکات، پەنا بۆ ڕامانێکی بوودایی دەبات، لەگرێدانێکدا پێوەندییەکی دیالێکتی لەنیوان ڕەنگەکانی ئاسمان و زەوی، هەژماری ڕەنگەکان، ڕاگرتنیان لە ئاست یەکتردا دەخاتە زەماوەندەوە، دەبینێ چ ئەفسوونێک لەو تابلۆیە دەگێڕن، نووسەر بە لێکچواندنی ئەوە بۆ خوێنەری بەڕێز ڕوون دەکاتەوە، کە هیچ ناوەڕۆک و گرێوگۆڵێک لە ئارادا نییە، ئەوە پەرەمووچەکەتە ڤینۆسی جوانی فەراهەم دەکات، هەندێ وانەی دەداتێ، چۆن تریفەی ڕەنگەکان بە دیاردەی کۆمەڵایەتییەوە دەبەستێ، هەڵیاندەسەنگێنێ، دێتە باسی جۆباری شیری مەڕ و مێرووستان، چریکەی باڵندە و شەو و سروشت، لە ڕەنگەکانەوە نموونەی سەیر و

سەمەرە دەهێنێتەوە، باسی خەنە، مەلاخەنە، خەنەتیفکە، خەنەبەندان و ئەشکەوت دەکات، دواتر لە هاوشێوەبوونێکدا، لە خاڵبەندییەکدا هەنگاو بە هەنگاو کردەی نووسین، بە کردەی جووتیارییەوە گرێ دەدات، ئەفسانەی ئادەم و حەوا بە ئەدەبەوە گرێ دەدات، دێتە سەر نیوتن و سیزانی نیگارکێش.

عەبدوڵڵا سەراج بۆ ئەوەی ئاسۆی دەقێکی فرەڕەنگمان بۆ بکاتەوە، لەنێوان گێڕانەوەی خەونێک و لکاندنی بە ئەفسانەوە، خوێندنەوەیەکی فرەهاوتەرییمان پێ دەبەخشێ، کاریگەری ڕست و میتافۆری گێڕانەوە، دیالۆگی نێوان خۆی و خوێنەری ناوەکی وادەکات ئاریشەی گێڕانەوە بە خوێنەری هاوبەش بسپێرێ، ئەویش کاتێ خەونێک دەبینێ، دەیگێڕێتەوە و بەشێوەیەکی هارمۆنی ئاوێتەی ئەفسانەیەکی ئایینی دەبێ، باسی بەسەرهاتی حەزرەتی یوونس دەکات، لە مانا و لێکدانەوەدا، پێ لەوە دەنێ خەونەکەی نزیکە لەو نیگارەی کە بگێڕەرەوەی سەرەکی کێشاویەتی، هێزی ڕەنگەکانی گێڕانەوە، ڕەنگەکانی وێنەکێشان، ڕەنگەکانی خوێنەریش، وا پەیوەست دەکات گەر ئەو خەونە ببینن، ڕەنگە بە سامناکتر بۆت بگێڕنەوە، لە لێکدانەوەی ئایینی و زانستی ئیبن سیرین و فرۆید و شاگردەکانی بە نموونە دەهێنێتەوە، دێتەوە سەر دەقەکەی، ئەم ڕۆمانە گوزاشتکردنە لە چۆنیەتی نووسینی دژەڕۆمان، هەڵبەت ئەم کارە بێ خوێنەر نایەتە بەرهەم، لە ڕێچکەی فانتازیا، ئەفسانە، گوتار و وێناکردنی خەیاڵەوە، درەوشانەوەی چیرۆکی ئەفسانەی لە خەیاڵەوە بە جێناوی من و تۆ، ئاودیوی واقیعی ڕەنگ و هێڵ و دەقی گێڕانەوە دەکات، لە کرانەوەیەکدا ئاسۆکانی گێڕانەوە بۆ جێناوی سێیەم دەگوێزێتەوە، بۆ ئەوەی نائامادە، ئەو جیایە لە جێناوی تۆی خەونبینی ژێر گوشاری بنهەست، لە جێناوی منی نیگارکێشی هێڵ و سیمبۆل و گرتنەوەی ڕەنگ لە مانا، ئێستا منی بنووس بەسەرهاتی ئەوێک دەگێڕمەوە، لە باوباپیرانەوە ماوەتەوە، ئەفسانەیە، داستانە، ڕاستینەیە، باس لە نەقاشێک دەکات بە شاگردی مانی دەناسرا، ئێمە دەیکەین بە مانیی دووەم.

ڕۆژێک مانی پەپوولە سلێمانییەکی گەورە لە ناو کودییەکدا، بە دەست فرۆشیارێکەوە دەبینێ، باسی مانی دەپچڕێنێ، باس لە شوێن و چۆنیەتی ڕاوکردنەکە دەکرێت، دەپرسێت "ئەرێ لە کوێی سەربهوردەی مانییەکەمان وەستاین" ڕۆمان لا٥٤، باسی مانی دەکاتەوە، لە دۆزینەوەی پێوەندییەکدا، لە خەونە ئاوییەکەی تۆ و خەونە ڕەنگینەکەی مانی، خەریکە لە ڕوودایکدا هزر، دیرۆک، فەلسەفە، دەروون و سۆفیگەری ..تاد هەڵگرێ.

مانی دەیویست سوود لە خوێن و ئێسکی پەپوولە سلێمانی ببینێ، کاتێ پێی دەڵێت ئازادم بکە فێری ڕەنگ گرتنەوەت دەکەم، سلێمان پێغەمبەر فێری کردووم، دوای ڕێککەوتن و ڕاگۆڕینەوە هەڵڕفییە سەر ڕۆچنەی ژوورەکە، ئەوجا نەک ڕەنگی سوور، فێری ڕەنگی شین و زەردی دەکات، باسی گۆگردی سوور و زەردەچەوە دەکات، دیسانەوە باسی پەپوولە سلێمانی مووڕووی ئەودەمی و زەردێنەی هێلکە دەکات، گەمەی نووسەر بیرۆکەی چیرۆکی دەکاتە دەرچەیەک، لە گێڕانەوەی بەسەرهاتی ڕابوردوودا ترنجاندنیەتی بە چیرۆکەکانی خودی بگێڕەرەوە، لە دنیای دەقی میتاگێڕانەوەدا یەک دەگرن، دەکرێ بە کردەی گوێزانەوە سەرەداوەکانی جووت ڕەنگی گێڕانەوە لەیەک بدەی، ڕابوردوو بە ئێستای گێڕانەوەوە

بلکێنی، ئەوەتانێ لە ژوورەکەیدا، سێ تاقی گەورە هەیە، مانی لە مێشکیدا نەخشەی سێ کەڤاڵی کێشابوو، لە چیرۆکێکی تردا لە دەروازەی سروشتەوە تێکەڵی خەیاڵی دەکات، قومرییەک دەیخوێند، سەیری کەڤاڵەکەی کرد، دیتی جێگەی قومریی سەر چڵەکە بە قسەی بگێڕەرەوە، گوێزانەوەیە، جووڵە و باڵگرتنەوەی قومرییەکە، هەڵگەڕانەوەیە بۆ مەودای چوارەم، بۆ ئەفراندن بە ئەفسانەکردن، شەپۆلی هەستە، وابەستەیی نێوان فیزیک و میتافیزیک، زانایانی وەک نیوتن، ئاینشتاین و لیمیتر ..تاد.

هەڵبەت زەمەنی کەڤاڵ چێکردن، وێنەکێشان و ڕۆمان نووسین لە ساتەوەختی ڕۆژێکدا نایەتە بەر، لە دوای سێ ڕۆژ کەڤاڵی دووەمی کێشا، ئێستا خۆی بۆ کەڤاڵێکی تر تەیار دەکات، لە گەمەیەکی ئاڵۆزدا، خەیاڵی گێڕانەوە وا تێکەڵی کەڤاڵ و وێنەکە دەکات، لە پێوەندییەکدا ئەو پەردە تێکدەشکێنێ کە دنیای ڕەنگ و تابلۆ، لە دنیای ڕەنگەکانی گێڕانەوە جیادەکاتەوە، بۆ ڕۆژی پێنجەم گێڕانەوەی ئێستا ئاوێتەی وێنە و ئەفسانە و میتالۆژیا دەکات، کە دڵنیابوو مەلەکانی باڵ دەگرنەوە، بڕیاری دا دیمەنی ئاو و سەوزی نەکێشێ، ئینجا وەک ئاماژەیەک بۆ هەڵۆکەی زەردەشت، وێنەی هەڵۆیەکی گەورە دەکێشێ، بۆ خۆهەڵواسین، جووتێ خرخاڵ دەخاتە قولە پێیەکانیان، یەکیان زێڕین، ئەویتر زیوین، بە بەشداری خوێنەر ناوی میعراجنامەی مانیی دووەمی لێ دەنێت، چۆن دەسپێکی زەمان لە وێنەوە ڕسکاوە، بە هەمان شێوە دەق بێ وێنە نانووسرێ، ئەوە خوێنەرە ڕەنگەکانی خۆی دەخاتە سەر وێنەی نووسین، مانای پێ دەبەخشێت، ناوی مەعەڕی و دانتی دێنێ و دەڵێت "قەیدی چییە میعراجی چوارەم بە نەقاشێکی ئێمە ببڕێ" ڕۆمان ل٦٣١، چۆن لە لێکچواندنێکدا بە دوو قۆڵی خوێنەر و مانی لە هەمان کەڤاڵی سێ دیوارەکە یەک دەخات، واز لە حیکایەتی گێڕاوەی باووباپیری دەهێنێ، بە هەمان شێوە بە دوو قۆڵی ئەم دەقە بە ڕەنگستانی ئەفسانە، یان ئەفسانەی ڕەنگستان ناو لێ دەنێن.

بگێڕەرەوە لەم دەقە و لە خەونەکەی خوێنەری هاوکار و لە میعراجە ڕەنگستانەکەی ئەو نەقاشە، کە بە مانیی دووەم ناساندی، دەیەوێت لە سیحری هەر کەڤاڵێک زایەڵەی موزیکێک، گۆشەنیگای فۆتۆیەک، مانا و واتا و شێوازی نوێ بدۆزێتەوە، ئەوەی بە زارەکی نەگوترابێت، ئەوە بە سەما وەک نجنسکی سەماوانی باڵێ دەریانبڕیوە، بگرە نەگوتراوی نێوان دێڕەکانمان پێ ڕادەگەیەنن، خوێنەری هاودەمیشی لەتەکیدا هاوڕایە بەوەی هەرگیز ڕای خۆی بە سەریدا نەسەپاندووە، لە دوو دۆخدا باس لە تێکەڵبوون دەکات، یەکەم ڕووکەشە زەمانییەکەیە کە هەرەشەی بوونیان تێدا دەبینن، دووەم واتا مێژووییەکەیە، چەسپاندنی ناسنامەیە، هاملێت ئاسا خۆمان دەبینین، مانییش ئەوەی کردووە، گێڕانەوەی ڕۆمان نەبێت چیمان داوە لە فانتازیا و ناماقووڵ، کە داکۆکی لە سەدانی وەک مانی و هەلاج دەکات، ئەمەش شێوازێکی جیاوازە لە نووسینی ڕۆمان، لە دیالۆگێکدا لەتەک خوێنەری ناوەکیدا، شێواز ڕوون دەکاتەوە، دێتەوە سەر دەقەکە، باسی باڵابوونی مانی دەکات، لە کەلاوە قەڵاتێکی دێرینی کێوێکدا نیشتەوە، بە چڕی وەسفی شوێنەکە دەکات، لە غلکردنەوەی بەردێکی گەورە، دم .. دم .. دمدم.. دمدم دەنگی دایەوە، هەبێ و نەبێ ئەمە شوێنەواری قەلای دمدمە، بووەتە مەڵبەندی هەڵۆکە، مانی

ئـەو جۆبـارە شـاراوەیەی زانـی کـە لـە دابینکردنـی ئـاوی لەشـکرەکە بـوو، لـە پـڕ کەسـێکی نەنـاس مـەودای دیدگـەی مانـی داپۆشـی، بـەڵام دڵنیـام مانـی چەواشـە نابـێ، جێناوەکانـی یەکـەم، دووەم و سـێیەم، بـۆ مـن و جەنابـت و مانیـی هونەرمەنـد ڕەهابـوون، لـە ڕێـگای پرسـیارێکەوە بـە کورتـی بـاس لـە حەکایـەت، خـەون و ئەفسـانە دەکات.

عەبدوڵـڵا سـەڕاج لـە ڕێچکـەی پرسـیار، گومـان و داگـەڕان و دژەوابوونـدا، دابەشـبوون و هەمەڕەنگـی لـە دەقەکەیـدا ڕەنـگ دەداتـەوە، بـە کورتبـڕی گێڕانـەوەی نوێخـوازی، مەیلـی ئاڵـۆزی و لێبڕینـی هەیـە، بـەم کردەیـەش لـە ئاسـتی ڕێکخسـتنی لۆجیکیـدا دژوارییـەک بـۆ خوێنـەر فەراهـەم دەکات، بـەوەی خـۆی بـە بیرۆکـەی تێکشـکان و گـەڕەلاوژە دەسـوێ، ئەوەتانـی بگێڕەرەوە دەنگـی خـۆی و مانـی کەسـێ نەنـاس لـە ئاوێتەکردنێکـدا، سـێ دەنگـی جیـاواز دەخاتـە ڕوو، دێتـەوە سـەر تەواوکردنـی حکایەتـی مانـی، نەناسـەکە بـە مانـی دەڵێـت مافـی خۆتـە نامناسـی، چ کارەی چـۆن گەیشـتیتە ئێـرە، مانـی دوای پرسـیار زۆر بـە نووسـەر دەڵێـت: تـۆی بەڕێـز دووبـارە منـت خوڵقاندەوە، هـەر نووسـەریش بوو مانیی نەقاشـی گەیانـدە ئێـرە، نەناسـەکە بـە مانـی دەڵێـت: لـە ناخـەوە کەڤاڵـی هەڵۆکـەت ببینـە، مـن سـەروەری ئـەم قەڵاتـە دۆناودۆنـم کـردە نـاو هەڵـۆی ڕەنگسـتانەکەتەوە، دە نیـگای حجیلـەی زیـو و زێڕەکـەت بکـە، لـە قولـە پێمـت هەڵکێشـابوون، مانـی بیـری بـۆ (خانـی لەپزێڕیـن)ی مێرخـاس چـوو، ئـەوە کەسـی چوارەمـە، کەسـی سـێیەمی واتـا مانیـی ڕاکیشـایە پرگەیەک، جگە لـە کتێبێکی بـەرگ چەرمـی سـوور، دەسـتی بـۆ زێـڕ و زیـو نەبـرد، لـە هەڵدانـەوەی لاپەڕەیەکدا، شـقڵەمۆری خانـی لەپزێڕینـی لەسـەربوو، لـە دەنگـی خانـی لەپزێڕیـن هاتـە خـۆی "تۆمارگـەی خۆڕاگریمـان بـۆ نەوەکەمـان کـردە سەرمەشـقی ڕابـوون و ژیان"ڕۆمـان لا٧٤، خانـی ئـەو دەستنووسـەی پـێ بەخشـی.

چاوکـە عەبدوڵـڵا سـەڕاج چـۆن ڕەچـاوی ڕۆمانـی نـوێ دەکات، دێتـە پـاڵ ڕۆلان بـارت، کارەکتـەری مانـی بەرهـەم دەهێنـێ پشـتی پـێ دەبەسـتێ، لـە بەرچاوماندا نـەک گەمـەی نێوانمـان دەکات، بەڵکـوو گەمـە لـە تەکمانـدا دەکات، لـە گوتـاردا وەک سـیمبۆلێک بـە گوێزانـەوە، ئامـاژە بـە چەمکـی مانـەوە دەکات، وانـەی خۆشەویسـتی نیشـتمانمان پـێ ڕادەسـپێرێ، بـەردەوام دەبـێ لـە ئاسـت خوێنـەردا ڕازی نابـێ دەقەکـەی داخـات، هیـوادارە ئەوانیـش دەقێکـی هاوتەریب بکێشـن، لە پۆلگرتنێکدا خانـی لـەپ زێڕین وەک سـەرکردەیەک دەکاتـە هەڵـۆ، هـەردوو دەسـتی مانیـش دەکاتـە هێمـای دووبـەرە، دوو ئایدلۆژیـا، دوو ڕەوت بـە جووتـە خرخاڵـی زیـو و زێڕەکـەی دەگـرن بـەرز دەبنـەوە، تـا ببێتـە جێنشـینی کەڤاڵەکـەی، ئـەو پەرجوویـە بـۆ نەیارەکانـی نەگێڕێتـەوە.